

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

International Journal of Social Sciences

ISSN 2548-0685   www.sobider.net

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Dr. Seyfettin ARSLAN ¹

Özet

Her bir eğitim sistemi içinden çıktığı ülkenin milli politikalarını ve bu politikalar çerçevesinde oluşan siyasi ve toplumsal değerleri taşımaktadır. Başka bir deyişle modern toplumlar eğitim sistemlerini kendi varoluşsal temellerini sağlamlaştırmak için kullanırlar. Bu çerçevede modern zamanlarda oluşturulan eğitim sistemleri yine modernizmin dayattığı ulus-devlet temelli bir değerler örgüsü dayatmaktadır. 1920'lerden itibaren ulus-devlet anlayışını benimseyen Türkiye Cumhuriyeti de kendi ulus-devlet değerlerini ancak eğitim sistemi içinde yapacağını en başından kabul etmiştir. Bu nedenle Cumhuriyetin temel değerleri olan belli konuların belli dersler aracılığıyla bireye/topluma kazandırılması hedeflenmiştir. Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat bu derslerin başlıcalarıdır. Günümüze kadar bu derslerin adları ders programlarında farklı olsa da içerik olarak benzer değerleri paylaşmışlardır. Araştırma kuramsal bir çalışma niteliğindedir. Bu çerçevede 1924'ten günümüze birçok ders kitabı, ders programı/müfredat vb. kaynaklar taranmıştır. Elde edilen veriler tasnif edilip değerlendirilmiştir. Programlarda ele alınan Cumhuriyet değerlerinin günümüze doğru anlamlı bir değişim geçirmediği; klasik ulus-devlet anlayışının ürünleri olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Milli değerler, Eleştirel değerlendirme, Ulus-devlet.

Critical Evaluation of History, Geography, Philosophy, Sociology and Literature Programs in Transferring the Core Values of the Republic

Abstract:

Each educational system carries the national politics of the country from which it emerges and the political and social values that occur within these policies. In other words, modern societies use educational systems to consolidate their existential foundations. The educational systems created in modern times in this frame imposes a nation-state-based value braid which is still imposed by modernism. From the 1920s onwards the nation-state concept adopted by the Republic of Turkey will do its own nation-state values within the education system but has adopted from the beginning. For this reason, it was aimed to acquire certain subjects, which are the basic values of the Republic, as individuals / communities through certain lessons. History, Geography, Philosophy, Sociology and

Literature are the main subjects of these courses. Although the names of these lessons are different in their curriculum, they share similar values as content. Research is a theoretical work. In this framework, many textbooks, curriculum, curriculum, etc. sources were scanned. The obtained data were classified and evaluated. The fact that the Republic values handled in the programs did not undergo a meaningful change on a daily basis; classical nation-state.

Key words: National values, Critical evaluation, Nation-state.

Giriş

Eğitim sistemlerindeki düzeylere dayalı gruplamada ikinci düzeydeki eğitim, bizim sistemimizde Ortaöğretim olarak isimlendirilmiştir. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli eğitim Temel Kanunu'na kadar 5 yıllık ilköğretimden sonra, 3 yıllık orta okul ve 3 yıllık lise ve dengi okulları içeren, ilköğretim ve yüksek öğretim düzeyleri arasındaki eğitim düzeyi ortaöğretim olarak belirlenmişti. 1973'ten sonra ise, ortaokul "Temel Eğitim"ın ikinci ve üst basamağını oluşturmak üzere Ortaöğretim'den ayrılmış olup, ortaöğretim 4 yıllık lise ve dengi okulları içeren bir eğitim düzeyi olarak saptanmıştır.

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları

Millî Eğitimin genel amacı bütün bireyleri;

1. Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

olarak belirtilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi ortaöğretimin amacı Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Atatürk'ün "Türk milletinin yaradılış ve şiarına en uygun olan idare,

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

cumhuriyet idaresidir” dediği ve Türk halkının milli karakterine en uygun yönetim biçimi olan Cumhuriyetin temel değerlerine sahip çıkan vatandaş yetiştirmektir.

Cumhuriyetimizin Temel Nitelikleri

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir (Kurucu Mecliste Kabul Tarihi : 18.10.1982; Halkoyuna Sunulmak Üzere Tasarının Resmî Gazetede İlanı: 20.10.1982-17844; Kanunun Halkoyu ile Kabul Tarihi: 7.11.1982; Halkoyu Sonucunun Yayınılandığı Resmî Gazete Tarihi: 9.11.1982-17863 Mükerrer). (<http://www.tbmm.gov.tr/Anayasa.htm>)

Başlangıçta bulunan temel ilkeler olarak:

“Türk Vatanı ve Milletinin ebedî varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O’nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedî varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

(Değişik: 3.10.2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.”

olarak ifadesini bulmaktadır. Cumhuriyetimizin temel değerleri anayasa da tam olarak belirtilmemiş olmasına karşılık Anayasamızın 2. maddesinde bulunan ve başlangıça atıfta bulunulmasından dolayı cumhuriyetimizin temel değerlerini şu şekilde ifade edebiliriz.

“Türk Vatanı ve Milletinin ebedî varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O’nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

paragrafında üniter devlet, milli devlet ile Atatürk ilke ve inkılaplarının vurgulandığını görmekteyiz.

“Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedî varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;”

paragrafında çağdaş medeniyet çerçevesinde çağdaş devletin vurgulandığını görmekteyiz.

“Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;”

paragrafında demokratik devlet vurgulandığını görmekteyiz.

“Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;”

paragrafında üniter devletten söz edildiğini görmekteyiz.

“Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;”

paragrafında milli devlet ve laik devlet vurguları yapılmıştır.

“Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;”

paragrafında demokratik devlet, laik devlet ve hukuk devleti vurguları yapılmıştır.

“Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;”

paragrafında üniter devlet vurguları yapılmıştır. Bu açıklamalardan sonra “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel Değerlerini” başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:

- Üniter Devlet

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

- Milli Devlet
- Çağdaş Devlet
- Laik Devlet
- Demokratik Devlet
- Hukuk Devleti
- Sosyal devlet

Üniter Devlet

“Üniter devlet, ülke, millet ve egemenlik unsurları ve keza yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet şeklidir.” (Gözler, 2003:68). Üniter devlet, devletin varlık koşulları bakımından tek ülke, tek ulus ve bunlara bağlı olarak tek bir siyasi ve hukuki örgütlenmenin bulunduğu devlet biçimidir (Nalbant, 1996:63). Bottomore’un ifadesi ile daha açık bir biçimde “modern dünyanın en önde gelen siyasi birimi ulus-devlettir” (1987:59). Ya da başka bir ifade ile “ulus-devlet, her şeyden önce, 18 yy’dan itibaren gelişen ve günümüzde evrensel ölçekte yaygınlığa da erişen bir siyasi yapılanma biçiminin adıdır”(Erözden, 1997:122).

Bağımsızlık savaşı sonucu kurulan T.C. Devleti ümmet toplumundan halk toplumuna; çok ırklıktan Türk Milliyetçiliği yapısına geçiş yapıldığından, ülkenin sınırları belirlenerek üniter devlet yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, üniter bir devlettir; yani kendi bünyesinde farklı kanunların geçerli olduğu farklı yönetim bölgeleri yoktur. Üniter devlet, (Etat unitaire, unitary state) ülke, millet ve egemenlik unsurları ve keza yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet olarak tanımlanır. Yine bu akımı “ulus devlet kurgusuna karşıt bir siyasi hareket değil de somut düzlemde görülen, ulus devletin (tekil) türlerinden birisi olan üniter devlet modeline karşıt bir akım olarak değerlendirmek daha doğru gözükmetedir” (Erözden, 1997:130).

Türkiye’de üniter devlet anlayışı Cumhuriyetin olmazsa olmazlarından. Batılı bazı ülkelerde ve Osmanlı Devletinde olduğu gibi ayrıcalıklı il veya eyalet yapısını reddeder. Diğer yandan cemaat, tarikat ve mezhebe dayalı örgütlenmeleri de kabul etmez. Son söylediğimiz iki cümle Türkiye’de sıkça tartışılmaktadır. Dikkatli davranılmasında yarar vardır. Üniter devlet ilkesi 1921 anayasası ile beraber ortaya çıkmıştır. Bu ilke 1961 ve 1982 Anayasalarında da aynen devam etmiştir. 1982 anayasasının 2820 sayılı siyasi partiler kanununun milli devlet niteliğinin korunması başlığı altında 79. ve 82. maddelerinde şu şekilde yer almıştır:

Bağımsızlığın Korunması

Madde 79- Siyasi partiler :

a) Türkiye Cumhuriyetinin, milletlerarası hukuk alanında bağımsızlık ve eşitlik ilkesine dayanan hukuki ve siyasi varlığını ortadan kaldırmak yahut milletlerarası hukuk gereğince münhasıran Türkiye Cumhuriyetinin yetkili olduğu hususlara diğer devletlerin, milletlerarası kuruluşların ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerin karışmasını sağlamak amacını güdemezler ve bu amaçlara yönelik faaliyette bulunamazlar.

b) (**Mülga : 12/8/1999 – 4445/25 md.**)

c) (**Değişik : 12/8/1999 – 4445/13 md.**) Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, Türk uyruğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden herhangi bir suretle, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yardım kabul edemezler, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar.

Bölgecilik ve Irkçılık Yasağı

Madde 82- Siyasi partiler, bölünmez bir bütün olan ülkede, bölgecilik veya ırkçılık amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Modern devlette ve cemiyette “iş bölümü esasına dayanan bir bölünmüşlük elbette vardır. Ancak bu görev, yetki ve sorumluluk paylaşımı demektir; devletin en üstün kudret, iktidar ve otorite olma vasfını ortadan kaldırmaz. Çünkü devlet bütün kurumları kapsayan, fakat onları aşan üst-varlıktır. Kelimelerin sözlük manasındaki “vahdet” ve “kesret” devlet hayatında da vardır. Hangi şekilde, hangi şartlarda, ne manada ve hangi hayal içinde olursa olsun devlet paylaşılmaz, bölünemez, taksim ve rekabet kabul etmez. “Üniter” devletin tartışılmaz vasfıdır. II. Bayezid, imparatorluğu paylaşmayı teklif eden kardeşi Cem Sultan'a “Urûs-ı saltanat taksim kabul etmez” demişti (Banarlı, 1985:10).

Bu nedenledir ki kimi çevrelerce bölgesel ırkçılığı ön plana çıkartarak federasyon kavramının ortaya atılması, üniter devletin yetki ve sorumluluğunu paylaşmak değil bizzat cumhuriyetimizin temel değerlerine saldırıdır. Üniter devlet ile sorumluluk paylaşımı çizgileri kesindir.

Milli Devlet

Milli devlet ile milliyetçi veya ırkçı devleti birbirine karıştırmamak gerekir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hiçbir zaman, milliyetçi, ırkçı bir devlet, yani ırkçılık ideolojisine sahip bir devlet olmamıştır. Milli devlet unsuru milletin diline, dinine, ahlakına, maddi ve manevi bütün kültür değerlerine karşı derin alaka beslemek, milletin varlığını geliştirmek, kudretini artırmak ve ülkeyi korumak hususunda her türlü fedakarlığa katlanmak suretinde belirir (Kafesoğlu,1970: 260).

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Milli devlet, bir yandan beşeri unsuru "ümme" olan devletin, öte yandan beşeri unsuru "halklar" olan devletin karşıtıdır. Gerçekten, Türk milleti, Türk ulusu anlamına gelen "Türk halkı" yerine "Türkiye halklarından" söz etmek, Anayasanın 3. maddesi karşısında temel bir yanlışa düşmektir, çünkü Anadolu toprakları üzerinde siyasal kimlik kazanmış olan tek bir halk, tek bir ulus, tek bir millet vardır. Bu, Türk milletidir. Ancak, bu millet, birçok boydan, soydan veya ırktan oluşmaktadır. Öyleyse, "Türk milleti" ifadesi, Anadolu toprakları üzerinde yaşayan ve tarihin bir kesitinde bir kurtuluş savaşı içinde siyasallaşan halkın hukuki adı olmaktadır.

Öte yandan, Anayasanın 3. maddesi karşısında, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir "İslam Devleti" olduğunu söylemek de yanlıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Anayasasına göre, bir "İslam Devleti" değildir, çünkü Anayasa, dini, kişinin ve devletin bir niteliği olarak almamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kendisi değil, halkı "müslüman" olan bir devlettir. Kuşkusuz, bu iki kavram, birbirinden çok farklıdır.

Milli Devlet olmak demek, en başta, o ülkenin "hukukunun, ekonomisinin, eğitiminin milli olmasıdır. Eğitimin milliliği, eğitimin "ırkçı", "kozmpolit", "sınıfçı" "ümmeçi" vs. olmamasıdır. Milli kültür yanında etnik alt kültürler, ancak milli kültüre zarar vermemek kaydıyla eğitimin konusu olabilirler. Milli eğitim milli dille yapılır. Anayasa milli dilin "Türkçe" olduğunu "söylemektedir(Hafizoğulları, 2001: 12).

Hukukun milliliği kavramı, daha 1923 yıllarında, laiklikle bağlantılı olarak, Ziya Gökalp tarafından tanımlanmıştır, bu tanım çeşitli ifadelerle Anayasalarımızın temelini oluşturmuştur. Türk milliyetçiliği, Ziya Gökalp'in katkıları ile sistemleştirilmiş ve bilimsel nitelik kazanmıştır. Ona göre; devletin kurtuluşu ve güçlenişi yeni bir hayata bağlıdır. Bu hayat üç direklidir: Birincisi, Türkçü olmaktır; dilde, güzel sanatlarda, ahlâkta ve hukukta Türk kültürüne bağlanmak gerekir. İkincisi, İslâm ümmetinden olmaktır; dini devletten ayırmak şartıyla İslâm Dini'nin en kutsal din olduğuna inanmak gerekir. Üçüncüsü ise, Batı uygarlığını benimsemektir; bilimde, felsefede, teknikte tam bir Batılı kafaya sahip olmak gerekir (Gökalp 1996: 13-17).

Kılıçbay bu duruma ilişkin tipik bir örneği eski Türklerden verir "... bir kabile bir dönem bir ulus içinde yer aldıktan sonra başka bir dönem başka bir ulusun içinde yer alabilmektedir." (Kılıçbay, 1985:191) Ulus öncesi, ulus-devlet öncesi yapı ve örgütlerin varlığı Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletinin kuruluşu öncesinde varolan Osmanlı İmparatorluğu için de geçerlidir. Bu bağlamda, toprağa dayalı, feodal bir imparatorluk olan Osmanlı'nın yapısı bozulmuş bünyesinde barındırdığı çeşitli etnik grupların da ulusçuluk akımlarından etkilenmesi

ile bozulma birleşince çöküş süreci hızlanmıştır. Giderek uluslaşma ve ulus-devlet öncesi toplumsal, siyasal yapılanmanın varlığını ve yaşamını sürdürme olanağı da ortadan kalkmakta idi (Güldiken, 2006:160). 1924 Anayasasının 1937'de geçirdiği değişiklikle Atatürk ilkelerinden olan milliyetçilik ilkesi Anayasamıza girmiş 1961 Anayasası'nda da Cumhuriyetin değerleri arasında "milli devlet" deyimini kullanılmıştır. (Özbudun, 1989:62). 1982 Anayasası'nda ise "milli devlet" ifadesinin kullanılmadığını bunun yerine bazı yazarlara göre milli devlet ifadesi yerine kullanıldığı düşünülen ve daha kapsayıcı olduğu için yer verildiği belirtilen "Atatürk milliyetçiliği" ifadesinin kullanıldığını görüyoruz.

Özbudun'a (1989:62) göre, 1982 Anayasası'nda "milli devlet" yerine "Atatürk milliyetçiliğine bağlı" deyimini kullanmakla, Türkiye Cumhuriyeti'ne hâkim olan milliyetçilik anlayışının niteliği üzerinde gereksiz tartışmalara girişilmesi ihtimali ortadan kaldırılmıştır. Burada ifade edilen Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı çağdaş, akılcı, medeni, demokratik, toplayıcı, birleştirici ve barışçıdır. "Ne mutlu Türküm Diyene" sözü ile ırka dayalı olmayan bir milliyetçilik anlayışını ortaya koyar. Ona göre Cumhuriyetin temeli Türklerdir. Diğer zümreler Türk kimliğine aitlik hissettiği ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kanunlarına bağlı kaldığı sürece her türlü hakka sahip olabilir.

Mustafa Kemal " Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye Halkına Türk milleti denir" diyerek bu günkü tartışmalara da cevap vermektedir. Bu insanlar farklı özelliklerine karşın, bağımsızlıklarını "ANADOLU'da oluşan TEK BİR MİLLET" bilincine borçludur. Bunlardan en önemlisi ise kuşkusuz devletin bir ve bütün olarak Türk milli kimliği çerçevesinde hayatına devam etmesidir.

Çağdaş Devlet

Çağdaşlaşma her bakımdan içinde bulunduğumuz zamanın gereklerini benimseme, o gereklere uyma, o gerekleri yerine getirme demektir. Bir diğer ifade ile gerek düşünüş biçimi gerekse kurumlar açısından, çağın gerektirdiği yaşam şekline geçme, geçebilme demektir. İleri ülkeler, gösterdikleri siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerle içinde buldukları çağın uygarlığını temsil etme üzere belli bir düzey çizerler. İşte bu düzey "çağdaş uygarlık düzeyi"dir. Bir ülkenin, bir milletin çağdaş olup olmadığı, yaşadığı zamanın uygarlık düzeyine yakınlığı, bu uygarlık alanına dahil oluşu ile ölçülür. Atatürk'ün "Memleketler çeşitlidir; fakat uygarlık birdir ve bir milletin ilerlemesi için de bu tek uygarlığa katılması gerekir(Kocatürk, 2005:202).

Atatürk, çağdaşlığı bir milletin devlet yaşamında, fikir yaşamında ve ekonomik yaşamda gösterdiği ilerlemelerin bileşkesi olarak tanımlıyordu. Bu anlamda bir uygarlık anlayışının, "kültür"le eşdeğer olduğunu, ondan ayıramayacağını söylüyordu (İnan, 1959: 267). Atatürk'ün

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

sözünü ettiği çağdaş devlete sahip olmak için öncelikle çağdaş insan ve çağdaş bir millete sahip olmaktır.

Kafesoğlu ve Saray(1998: 157-196) çağdaş insanı kendisi için istediği tüm şeylerin herkesin de hakkı olduğunu bilen, hukukun üstünlüğüne, eşitliğe, laikliğe, sorumluluk taşımaya çalışarak üretime katılmaya öncelik tanıyan. İnsan onurunun en büyük değer olduğuna inanarak varlığını sürdüren ve bu ilkelerle donanmış insanlarla el ele vererek çağdaş bir topluma ulaşmayı hedefleyen insan olarak tanımlamıştır.

İnalcık (2005: 123-124) modern bir cemiyetin vasıflarını şöyle sıralamıştır:

1. Halkın ekseriyetinin şartları çok çeşitli, hayat standardı ve nüfus başına gelir miktarı, okuyup yazma nispeti yüksek,

2. İş bölümü ve içtimai (sosyal) farklılaşma ilerlemiş olduğu gibi içtimai seyyaliyet (sosyal iletişim, sosyal cereyan) en yüksek derecede ve bunu sağlayan haberleşme ve ulaştırma vasıtaları iyi derecede,

3. İلمي teknoloji bütün istihsal (üretim) kollarında hâkim, insan ve hayvan gücü yerine tabiat kuvvetlerinin işletmesi gelişmiş,

4. Emek karşılığı üretim miktarı fazla, lüzumsuz emek ve servet israfı önlenmiş.

Bu unsurların birleşiminden de çağdaş devlet ortaya çıkmaktadır.

Atatürk, bir söylevinde de çağdaşlaşma yolunda başarılı olamayan toplumların bağımsızlıklarını koruyamayacaklarını, tarih sahnesinden yıkılmaya mahkum olduklarını şöyle dile getirir:

"Milletimizin hedefi, milletimizin ülküsü bütün cihanda tam manasıyla medeni bir toplum olmaktır. Bilirsiniz ki, dünyada her kavmin varlığı, kıymeti, hakkı, hürriyet ve istiklali, malik olduğu ve yapacağı medeni eserlerle orantılıdır. Medeni eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum olan kavimler hürriyet ve bağımsızlıklarından ayrılmaya mahkumdurlar. İnsanlık tarihi baştan başa bu dediğimi doğrulamaktadır. Medeniyet yolunda yürümek ve muvaffak olmak hayat şartıdır. Bu yol üzerinde duranlar veyahut bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cehil ve gafletinde bulunanlar, umumi medeniyetin çağlayan seli altında boğulmaya mahkumdurlar."

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, s. 181) demiştir.

Devletin çağdaş değerleri taşımasına gelince, Atatürkçülük bir çağdaşlaşma yolu, Atatürk devriminin amacı Türk toplumunu çağdaşlaştırma ve Ulusal Türk kültürünü çağdaş uygarlık üstü-ne çıkarmak olduğuna göre Türk devriminin en büyük eseri olan devletin de çağdaş olması kaçınılmazdı. Çağdaş uygarlık, çağdaş toplum ve çağdaş devlet Atatürk'ün ana düşüncesi idi.

Çağdaşlaşmak için çağ değiştirilmişti. "Biz büyük bir devrim yaptık. Memleketi bir çağdan alıp yeni bir çağa getirdik" diyordu Atatürk. Öyleyse devletin yalnızca biçim yönünden değil, yapısı, kurumları, işleyişi ve en önemlisi devlet anlayışı yönünden çağdaş olması gerekirdi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel değerleri içerisinde belirttiğimiz "milli devlet", "demokratik devlet", "üniter devlet", "laik devlet", "sosyal devlet" ve "hukuk devleti" ilkeleri (değerleri) çağdaş devlet anlayışının bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Esas olarak çağdaş devlet diğer ilkeleri kapsamaktadır ve çağdaş devlet ilkesi olmadan diğer ilkelerin gerçekleşmesi söz konusu değildir.

Laik Devlet

Laiklik en genel tanımıyla din ve devlet işlerinin ayrılmasıdır. Toplum ve devlet yaşamının akla ve bilime dayatılmasıdır. Toplumun din adına ve binlerce yıl önce konmuş, o günün sorunlarına çözüm getiren kurallara göre yönetilme zorunluluğunun kaldırılmasıdır. "Aklın iman karşısında özgürleştirilmesidir". Laik toplum düzeni, bütün din ve inançtan insanların, eşit koşullarla aynı kurallara uymak durumunda buldukları, hiç kimseye dinsel ayrıcalık ve üstünlük tanımayan bir toplum düzenidir (Kışlalı, 1994: 29).

Cumhuriyetin laiklik anlayışının belirlenmesinde önemli katkısı olan S. Maksudi Arsal'a göre (1940: 44) laik devlet;

"bütün vatandaşların dini akidelerine hürmet eden, fakat hiçbir dini diğer dinlere tercih etmeyen, her dine karşı aynı muameleyi yapan, din ve itikat sahasını fertlerin hususi işi telakki ettiği için dini zümrelerin dini işlerine müdahale etmeyen, hiç bir dini men etmediği gibi hiçbir dine hiçbir türlü muavenet dahi etmeyen, dinlere karşı bitaraf kalan devlettir."

Atatürkçü laikliğin niteliklerine baktığımızda (Özgen, 1997: 77-78):

- 1) Dine karşı bir antitez olarak düşünülmemiştir.
- 2) Dindarlara karşı değil; yobazlara, bağnazlara ve din sömürücülerine karşıdır. Bu nedenle, dinin politikaya araç olarak kullanılmasını önlemeyi amaçlar.
- 3) Türk halkını ve T.C. Devletini, din softalarına karşı korumayı üstlenir.
- 4) İktidarı gökten yere indirir. Türk toplumunu ümmet yaşamında ulus yaşamına çeker. Bunu yaparken de, "İslamcılığı" terk eder, "Müslümanlığı" korur.
- 5) Toplum ve devlet yaşamını usa, bilime dayandırır. Çağdaş demokratik devlet anlayışını oturtmaya yönelir. Böylelikle, çağdaş uygarlığa uzanan yolun önünü açar.
- 6) İnsanlık tarihindeki kültürel gelişmenin temelinde din-bilim çatışmasının yattığının; çağdaş gelişmiş toplumların dini, bilimden; bilimi, dinden ayrı tuttuğunun bilincindedir.
- 7) Dünyanın her türlü değerinin üstüne insanı oturtur. Bireyin giderek bağımsızlaşmasına, özgür ve özgün kararlar üretebilmesine olanak hazırlar.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

8) Ulusal ahlakın salt dine dayandırılmasına karşı çıkar.

9) Atatürkçü düşüncede laiklikle, akılcılık ve bilimsellik özdeştir.

Anayasamızın 24. maddesinde de ibadet dini ayin ve törenler serbesttir. Ancak 14. maddeye aykırı olmamak şartıyla denilmiştir. Yani insanların özgürlüğünü kısımayacak şekilde her türlü ibadetin rahatlıkla yapılmasına olanak tanınmıştır.

14. maddede ise; Anayasa’da yer alan hak ve hürriyetlerden hiç birisi Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi ya da zümre tarafından yönetilmesi veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerine egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamaz denilmiştir.

Birçok mezhep, felsefi inanç ve dine inanan bir milletin devlet işlerinin din ile yürütülmesi söz konusu olamaz. Bir inancın başat olup, diğerlerinin yok sayıldığı bir sistemde demokrasiden söz edemeyiz. Bu nedenlerle çıkar çevrelerinin ifade ettiği gibi laiklik dinsizlik değil, her türlü inancın yaşama teminatıdır.

Demokratik Devlet

Demokrasi, Grekçe demos “halk” ve kratein “yönetmek”, “hükmetmek” sözcüklerinden oluşan birleşik bir kelime olarak, ilk defa M.Ö.5. yüzyılda Yunanlı tarihçi Herodot tarafından kullanılmıştır. Bu anlamda, Abraham Lincoln’un meşhur demokrasi tanımı herkesçe bilinmektedir: “ halkın halk tarafından halk için yönetimi”. buradaki yönetimden kasıt, siyasal kararları almak ve uygulamaktır (Erdoğan, 2001: 195).

Demokrasi tartışmasında iki temel değer son derece önemli bir yeri vardır: özgürlük ve eşitlik. O kadar ki bazı yazarlar demokrasinin bir bakıma özgürlük ve eşitliğin bir sentezi olduğunu belirtmektedirler. Demokratik yönetime can veren, onu benzersiz kılan ve demokrasiyi diğer sistemlerden ayıran bu ikiz ideallerdir. Demokrasinin özelliği en kısa biçimde ifade edilmek istenirse şöyle denebilir: demokrasi, vatandaşları için mümkün olduğunca fazla hürriyet ve eşitliği birleştiren bir devlet yönetimi şeklindedir (Erdoğan, 2001:207).

Demokratik devlet Anayasamızda yer alan temel ilkelerden birisidir ve Soysal’ın (1986: 177) ifade ettiği gibi “*Her temel ilke, anayasanın yapısı içerisinde yer alan başka ilke ve kurallardan oluşmaktadır. Onlarla birlikte düşünülmesi, onlarla birlikte yorumlanması gerekmektedir.*”

Demokratik devletin Özbudun’a (1989: 68-80) göre üç temel niteliği olmalıdır.

Bunlar:

1. Milli Egemenlik
2. Serbest Seçimler
3. Çok Partili Siyasal Hayat.

Demokrasinin en önemli unsuru milli egemenliktir. Anayasamızda “hâkimiyet (egemenlik) kayıtsız şartsız milletindir” ifadesiyle bu açıkça belirtilmektedir.

Hukuk Devleti

Hukuk devleti, eylemlerin ve işlemlerin hukuka dayandırılması daha doğrusu bu eylem ve işlemlere hukuk denilen gücün egemen olmasıdır (İzgi ve Gören, 2002: 54). Hukuk devleti, demokrasi rejiminden ayrılmayan bir kavramdır ve devletin bütün faaliyetlerinde hukuka tabi olacağını gösterir (Aldıkaçtı, 1982: 189).

Hukuk devletinde egemen olması gereken hukuk, vatandaşlar için hukuk güvenliği sağlayan ve evrensel değerlerle uyumlu olan bir hukuktur. Hukuk devleti ilkesi kurallara uymak bakımından devletle vatandaş arasında bir eşitlik tesis etmektedir. Hukuk devleti ideali demokrasiden bağımsız bir idealdir. Bazı durumlarda demokrasi ile de çelişebilir (Erdoğan, 2001: 94).

Hukuk devleti ilkesi kişilere hukuki açıdan güvenlik ve öngörülebilirlik sağlamakla birlikte siyasal açıdan istikrara da hizmet etmektedir. Hukuki güvenlik ve öngörülebilirliği sağlamanın baslıca yolu ise, kural konmasını gerektiren durumlarda, kuralların mümkün olduğunca genel, soyut ve gayri şahsi nitelikte yapılması, geçmişe dönük olarak uygulanmaması ve keyfi şekilde değiştirilmemesidir (Erdoğan, 2001: 94).

Hukuk devleti öğretisinde, hukuk sistemleri, bireyler arasındaki özgür etkileşim ve mübadelelerin korunması için gerekli olan ve kendiliğinden gelişen kurallardan oluşurlar ve bunların geçerliliği için devlet tarafından cebri yaptırıma bağlanmaları gerekmez. Teorik olarak devletsiz hukuktan söz edilebilir (Erdoğan, 2001: 94).

Diğer yandan, hukuk devleti öğretisi geleneksel olarak anlaşılan egemenlik doktriniyle de bağdaşmaz. Çünkü hukuk devleti ilkesine göre devlet ancak hukuk çerçevesinde vardır. Hukukun ötesinde bir devlet yoktur. Hukuk devleti ilkesi egemen devletin yasallığını değil, hukukun devlete egemen olmasını ifade etmektedir (Erdoğan, 2001: 94-95).

Hukuk devleti ilkesiyle uyumlu bir hukukun taşınması gereken özellikler ise şu şekilde özetlenebilir:

- Hukuk sisteminin kuralları genel olmalıdır.
- Hukuk kuralları ilan edilmelidir.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

- Yasalar geçmişe değil, ileriye dönük olmalıdır.
- Yasalar açık-seçik olmalıdır.
- Yasalarda çelişki olmamalıdır.
- Yasalar imkânsız olan şeyi emretmemelidir.
- Yasalar sık sık değişmemelidir.

□□Resmi işlemlerle yasa arasında uyum olmalıdır (Erdoğan, 2001: 96-97).

Hukuk devleti anlayışı, idarenin tüm faaliyetlerinde önceden tespit olunan hukuk kurallarına uymasını gerektirir. Hukuk devleti kavramının en belirgin özelliği, devletin bütün faaliyetlerinde hukukun hâkim olması, bütün faaliyetlerin hukuka uygun olmasıdır (Aktürk, 2002: 1).

Sosyal Devlet

Sosyal devlet, “vatandaşların sosyal durumlarıyla refahlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir yaşama düzeyi sağlamayı ödev bilen devlet” diye tanımlanır (Sosyal, 1987: 154).

Sosyal devlet sürekli gelişme halindeyken, ekonomik ve sosyal gelişmeyi beraberce dengeli biçimde yürütmeyi öngörür. Bu düşüncede esas alınarak sosyal devlet, şu temel ilkelere göre geliştirilmelidir (Aktan, 2003):

1. Sosyal devlet, aynı zamanda bir hukuk devletidir. Bu nedenle, adaletli bir hukuk düzeni kurmak, sosyal devletin temel görevidir. Dolayısıyla; “demokratik bir hukuk devleti” olan sosyal devletin her türlü karar ve eylemlerinin; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel ve benzeri bütün alanlarda anayasa ve yasalarla belirlenmiş hukuk kuralları çerçevesinde, demokratik sürecin kural ve kurumlarına uygun biçimde gerçekleşmesi zorunludur.
2. Sosyal devlet, temel hak ve özgürlüklerin sosyal ve ekonomik haklar ve özgürlüklerle tamamlanmasına çalışır. Sosyal devlet anlayışında hukuki ve siyasal eşitlik kurallarının da fırsat eşitliği ile hayata geçirebileceği düşüncesi kabul görmektedir. Sosyal devlet anlayışında insan; sosyal, ekonomik, siyasal çeşitli kuruluşlar içinde ve onlara bağlı olarak yaşar ve bu kuruluşlar hukukun güvencesi altındadır.
3. Sosyal refah devletinde benimsenen ekonomik düzen anlayışı “sosyal piyasa ekonomisi” yaklaşımı içinde ortaya konabilir. Sosyal devlette özel kesim varlığı sürmektedir. Fakat, devlet bir yandan kamu hizmeti verecek işletmeleri kurup işletirken, diğer yandan özel kesimi denetim ve gözetimi adında tutmaktadır. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyet esastır, ancak mülkiyet hakkından yararlanabilmesini sağlayıcı önlemler alır. İş ve çalışma alanında da devlet çeşitli girişimleri ile bu alanı düzenler ve denetler.
4. Sosyal devlet anlayışında bireylerin yasa önünde eşit olmaları tek başına yeterli değildir. Kişilerin sahip oldukları sosyal ve ekonomik koşullardaki farklılıklar yasalar karşısında eşitliğin işlevsel bir konuma gelmesini önlemektedir. Bu nedenle devletin fırsat eşitliği sağlayarak, sosyal ve ekonomik koşullardaki

eşitsizliği azaltması ve böylece yasa önünde eşitlik ilkesini daha etkin hale getirmesi sosyal devletin temel görevleridir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetten günümüze ortaöğretim programlarını Cumhuriyetimizin Temel Değerleri bakımından değerlendirmektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 1924'ten günümüze kadar yapılmış ortaöğretim programlarında yer alan Cumhuriyetimizin Temel Değerleri ilgili konuların Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji ve Coğrafya derslerinde ne derece yer verilmiştir?

2. 1924'ten günümüze kadar yapılmış ortaöğretim programlarında yer alan Cumhuriyetimizin Temel Değerleri ilgili konuların Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji ve Coğrafya derslerindeki dağılım nasıldır?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Lise öğretim programlarında Cumhuriyetimizin Temel Değerleri ilgili literatürde 1998 sonrası araştırmalar bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel Nitelikleri'nin tarih müfredatına ancak 1998 yılında girdiğini görmekteyiz. 27.04.1998 Tarih ve 64 Sayılı "Ortaöğretim Kurumlarında Öğretim Programları ile Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Atatürkçülükle ilgili konuların Kabulü" isimli Talim ve Terbiye Kurulu kararında "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel Nitelikleri"nden bahsedilmektedir. Ancak Cumhuriyetimizin Temel Değerleri başlığı altında olmasa da 1924'te itibaren bu nitelikler yer almaktadır. Araştırmanın bu yönüyle ilgili alanda çalışanlar için bilgilendirici ve kaynak bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 1934, 1938, 1956, 1960, 1970, 1987, 1992 ve 2005 lise Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji ders programları ve Cumhuriyetimizin Temel Değerleri ile sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi modeli kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman analizi belli başlı beş aşamada yapılabilir: (1) dokümanlara ulaşma, (2) orjinalliğin kontrol edilmesi, (3) dokümanların anlaşılması, (4) verinin analiz edilmesi ve (5) verinin kullanılması (Forster, 1994, Akt: Bozyılmaz, 2005).

Bu araştırmada, analiz edilen doküman, 1934, 1938, 1956, 1960, 1970, 1987, 1992 ve 2005 Programları olduğu için dokümanlara Talim Terbiye Kurulu'nun arşiv bölümünde ulaşılmıştır.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Ancak 1924 Programına ulaşılammıştır. Program, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yayınlanmıştır. Böylece dokümanın orijinaliği ve güvenilirliği de kontrol edilmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Verilerin analizi, elde edilen kaynakların taranması sonucu yorumlanmaya gidilecektir.

3. Bulgular Ve Yorum

Cumhuriyet tarihinin ilk lise programı 1924 tarihli müfredat programıdır. Bu program arap alfabesi ile yazılmıştır. Latin alfabesi ile yazılan ilk lise programı 1934 tarihli müfredat programıdır.

A-1934 Programı

1934 Edebiyat Programı

Bu programın İstihsal Edilecek Gayeler bölümde 6. sayfa 9. maddede “*Talebenin Türk Edebiyatına dair göreceği metinlerin tarihî mevkiini tayin ve takdir edebilmesi için, ellerine muhtasar ve mülâhhas (kısa ve öz) bir edebiyat tarihi verilmelidir*” denilmektedir.

Burada milli devletin en önemli unsuru olan ortak tarih ve ortak dil kavramlarına yer verilmiş, bu kavramlar içinde milli devlet anlayışı pekiştirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin yeni kurulması ve dağılık olan halkı tek milli kültür paydasında birleştirilmek amacıyla milli devlet vurgusu burada çok önemlidir. Ancak yine de altı çizilmesi gereken şudur ki: Türk kavramı ırkçılık olarak değil ortak bir kültüre vurgu yapılmak için kullanılmıştır.

1934 müfredat programının ikinci sınıf edebî kıraat dersinde

“Divan edebiyatına ait parçalar edebiyat tarihi içinde gösterileceğinden edebî kıraatte Avrupalı edebiyatımıza ait manzum ve mensur eserler ve halk edebiyatına ait parçaların en güzidelerinden terbiyevî esaslara göre seçilmiş parçaları garp edebiyatlarından bilhassa kendi edebiyatlarımızdan zayıf olan tarzlara ve nevilere ait zengin nûmuneler verilecektir. Bu günün ihtiyaçları ve lisan İnkılâbı nazarı dikkate alınacağından Tanzimat ve Servetifünûn muharrirlerinden seçilecek parçaların talebeyi yadırgatmayacak mahiyette olmasına dikkat edilecektir.”

denilmektedir.

Yine 1934 müfredat programının üçüncü sınıf Türk Edebiyat Tarihi dersinde “...*eserlerin garp edebiyatlarına ait olanlarına tatbikan Avrupalı mektep ve mesleklere dair malumat verilecektir.*” denilmektedir.

Yukarıdaki ifadeler dönemin Maarif Vekâletinin yüzünün ne denli medeniyete dönük olduğunu göstermektedir. Modernleşme sürecini yakalayamayan, çağın gereklerine uyamayan

toplumların geri kalmaya mahkum olacağı endişesi ile Batı ile kendi kültürünün yoğrulması ile özgün ve modern bir vatandaş oluşturulmaya çalışılmıştır. Çağdaş devlet anlayışı çerçevesinde çağdaş insan oluşturulmaya çalışılmıştır.

1934 Tarih Programı

Bu programda birinci sınıflarda Beşer Tarihine Giriş kısmında C) Irk başlığı altında Türk ırkı ve Türk dili verilmiştir. Ancak belirtilmesi gerekir ki burada bahsedilen ırk genetik bir ırktan çok kültürel bir ırktır ve kültürel ırkın kullandığı dil olan Türk dilidir. Aynı sınıfta Büyük Türk Tarih ve Medeniyetine Umumî Bir Nazar başlığı altında Türklerin Anayurdu, Anayurtlarından ayrılan Türkler, Göçlerden Evvel ve Sonra Ana Türk Yurdu, Türklerde madencilik, Eski Türk Şehirleri, Milâttan Evvel XIII üncü asırdan sonra kurulan Türk Devletleri, Türklerde Yazı, Eski Türklerin Hukukuna Umumî Bir Nazar, Eski Türklerde Din konularına yer verilmiştir. Büyük Türk Tarih ve Medeniyetine Umumi Bir Bakış başlığı altında ise Türklerin anayurdu., Anayurtlarından ayrılan Türkler, Göçlerden evvel ve sonra Ana Türk Yurdu, Türklerde madencilik, Eski Türk şehirleri konularına yer verilmiştir. Henüz Cumhuriyetimizin genç olduğu yıllarda Milli devlet anlayışını güçlendirmek üzere yapılan vurguyu görmekteyiz

İkinci Sınıf

Türk –Arap mücadelesi, Türklerin Müslüman olması, İlk Müslüman Türk devletleri, Karahanlılar döneminde Tür edebiyatı, oğuz Türkleri, orta zamanda Anadolu’da Türk devletleri, Müslüman Türkler devri. İlk Hint-Müslüman Türk İmparatorluğu, ilk Müslüman Türk hâkimiyetinin neticeleri. Selçuk devletinde Türkçe Güzel sanatlar, Memlükler döneminde Türk lisanı ve sanatı, konuları ile Milli devlet anlayışını güçlendirmek istenmiştir.

Üçüncü Sınıf

Üçüncü Sınıf programında *Osmanlı Devletinin Kuruluşu, Osmanlı İmparatorluğu, İmparatorluğun İnhitatu, İmparatorluğun İnhilâl ve İnkırazı* başlıkları altında Milli Devlet olmamızı sağlayan Milli Tarih anlayışına vurgu yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi başlığı altında yer alan Hilafetin Kaldırılması Demokratik Devlet anlayışına, Dinin Devletten Ayrılması konusu ile Cumhuriyetimizin temel değerlerinden olan Laik Devlet anlayışına Hukuki ve Adli sahada inkılaplar, kadın hukuku, din esaslarından sanılan batıl adet ve anelerin kaldırılması konuları ile Hukuk Devleti anlayışına, Şapka inkılabı, beynelmilel takvim ve saatin kabulü ve yeni rakamlar, harf, tarih ve dil inkılapları konuları ile Çağdaş Devlet anlayışına, İktisadi, mali inkılap ve ıslahat cereyanları konusu ile Sosyal devlet anlayışına, tekke ve tarikatların kaldırılması konusu ile Üniter Devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

1934 Coğrafya Müfredat Programı üçüncü sınıfta Türkiye coğrafyası konusunda iktisadi hayat, hükümet şekli ve idari taksimat konularında sosyal ve demokratik devlete vurgu yapıldığını görmekteyiz.

1934 Sosyoloji Programı

Türkiye Cumhuriyeti'nin; sendikacılık, kooperatifçilik, sanayileşme, kabotaj ve demiryolu, tekellilik, bankacılık, özel mülkiyet kavramlarına yer verilmiş Atatürk İlke ve İnkılapları'ndan devletçilik üzerine vurgular yapılmıştır. Yine müfredatta aile hukuku, kadın-erkek eşitliğinin öneminden bahsederek hukuk devletine, devletin yönetim şekli ile demokratik devlet vurgusu, dil, kültür, ideal birliği vurguları ile üniter devlete, sosyal yardım vurgusu ile sosyal devlet vurguları ve laik devlet vurguları ayrıntılı bir biçimde programda özümsemiştir. Öğretmenden ise, bu ilkelerin doğruluğunu verimini faydalarını önemini göstermesi istenmiştir.

B. 1938 Programı

1938 programında amaçları gerçekleştirmek için seçilecek eserler seçiminde takip edilmesi gereken hususlar başlığı altında 6. maddede...

“eski edebiyatımızın büyük şahsiyetlerini talebeye tanıtmak ve eski Türk Edebiyatının kıymetlerini hissettirmek ve bu vasıta ile de gene talebenin fikri seviyesini ve manevi ufkunu genişletmek lazımdır.”

İfadesinde milli kültür üzerinden milli devlet vurgusu yapılmaktadır.

1934 Edebiyat Müfredat programı amaçlarında yer alan *“Talebenin Türk Edebiyatına dair göreceği metinlerin tarihî mevkiini tayin ve takdir edebilmesi için, ellerine muhtasar ve mülâhhas (kısa ve öz) bir edebiyat tarihi verilmelidir”* ifadesi 1938 programında amaçları gerçekleştirmek için seçilecek eserler seçiminde takip edilmesi gereken hususlar başlığı altında dokuzuncu madde de yer almıştır. Yine bura da milli devletin en önemli unsuru olan ortak tarih ve ortak dil kavramlarına vurgu yapılmıştır.

Aynı başlık altında 7. Maddede:

mensup oldukları milli ve medeni dünyayı daha derinden ve daha hakiki surette kavramağa imkan bulsunlar. Bunun içinde gerek milli, gerekse yabancı yeni eserlere daha fazla yer vermek, eski edebiyatın kıymetleri takdir etmeğe yaramıyacak eserlere daha az yer vererek...

ifadesi yer almaktadır. Maarif Vekaletinin bu müfredat programında daha çok çağdaş yerli ve yabancı eserlere yer vermek vurgusunun 1934 müfredat programına göre kuvvetli olduğunu görmekteyiz.

1934 Edebiyat müfredat programının ikinci sınıf Edebi Kıraat dersinin amaçları aynen 1938 Edebiyat müfredat programının ikinci sınıf Edebî Okuma dersinin amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaçlara ek olarak

“Bugünün ihtiyaçları ve dil inkılabı nazarı dikkate alınacağından Tanzimat ve Servetifünunun muharirlerinden seçilecek parçaların talebeyi yadırgatmayacak mahiyette olmasına dikkat edilecektir.”
denilmektedir.

Programın üçüncü sınıf Türk Edebiyat Tarihi dersinde

“Türk ve ecnebi edebiyatlarından başlıca eserler, ... tahlil ettirilecektir. Tanzimattan sonra edebiyat eserlerimizin garp edebiyatı ile münasebet ve alakası bilhassa aranacak ve tebarüz ettirilecektir.”
denilmektedir.

1938 Türk Edebiyat Tarihi Müfredat programında yüzü batıya dönük çağdaş vatandaş, çağdaş devlet anlayışının hakim olduğunu görmekteyiz. Bu yönüyle karşılaştırıldıklarında 1938 Edebiyat programının çağdaş devlet anlayışının daha baskın olduğunu söyleyebiliriz.

1938 Coğrafya Müfredat Programı üçüncü sınıfta Türkiye coğrafyası konusunda iktisadi hayat, hükümet şekli ve idari taksimat konularında sosyal ve demokratik devlete vurgu yapıldığını görmekteyiz.

1938 Sosyoloji Müfredatı

1938 Sosyoloji müfredat programının 2. amacı olarak “ Gençleri Türk Devriminin amaç bildiği ideallerin fikri temellerini kavrayacak hale getirmek ve böylece Türk sosyetesinin gelişmesine yarayacak işler yapacak yurttaşlar geliştirmek” ifadesi yer almıştır. Burada gençlerin çağdaş devlet anlayışını kazanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

1934 müfredatında yapılan hukuk devleti, demokratik devlet, üniter devlet, sosyal devlet ve laik devlet vurguları 1938 programında da vurgulanmıştır.

1938 Tarih Müfredatı

1938 Tarih programında, 1934 Tarih programına ek olarak 1. ve 2. sınıfta *Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi* konuları yer almış, diğer konular ise aynen okutulmuştur. Bu nedenle 1938 tarih müfredatından bahsederken tekrar mahiyetinde olmaması için 1. ve 2. sınıfların *Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi* kısmından söz edilecektir.

1. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi konusu

Türk milletinin yeni bir devlet kurması:

Büyük Harbin sonunda Avrupa devletlerinin vaziyeti, Büyük Harbin sonunda Osmanlı Devletinin vaziyeti, Türkleri kurtararak yeni Türk Devletini kuran Mustafa Kemal’in Osmanlı Devleti zamanındaki siyasî ve askerî hayatı, Osmanlı memleketlerinin taksimi, İzmir’in işgali, ilk millî müdafaa hazırlıkları, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Cemiyetinin tevekkülü, Milli müdafaa karşısında İstanbul Hükümetiz, Son Osmanı Meclisi Meb'usarı, İstanbul'un Müttefikler tarafından işgali, Yeni Türk Devletinin Ankara'da kuruluşu, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti konuları ile başlıkları altında Milli Devlet olmamızı sağlayan Milli Tarih anlayışına vurgu yapılmıştır.

2. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi konusu

istiklal harbinin mahiyeti, askeri ve siyasi cepheleleri, Yeni Türk devletinin beyneddüvel ilk münasebetleri, Sevr muahedesi ve Yunan ileri hareketi, yeni Türk devletinin şarkta ve garpta ilk askeri muvaffakiyetleri: İnönü harpleri, padişah ve mensuplarının milli birliği sarsma teşebbüsleri, Sakarya zaferi ve semereleri, itilaf devletlerinin sulh taarruzları ve Türkiye'nin mukavemeti ve Büyük taarruz konuları ile yine yakın tarih esas alınarak milli devlet anlayışı kazandırılmaya çalışılmıştır. Yeni Türk devletinin ilk Teşkilatı Esasiesi konusunda ise demokratik devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

C. 1952 Programı

1952 Türk Dili Ve Edebiyatı programı 2. sınıfın okuma dersinde

Tanzimat'a kadar, Türk edebiyatının gelişmesi hakkında toplu bir fikir veren metinler üzerinde çalışılacaktır:

1. Büyük ve eski milletlerin destanları. Türk destanları (Oğuz, Ergenekon, Göç destanlarının tarihi kaynaklara akseden şekillerine ait birkaç örnek).
2. Yazılı ilk Türkçe metinler: Orhun anıtları.
3. İslamiyet'ten sonra, Anadolu dışında Türk edebiyatı mahsulleri ve bunların genel vasıfları
4. Anadolu'nun Türkleşmesi ve Anadolu'da Türk edebiyatının başlayıp gelişmesi.
5. Yine XIII. ve XIV. yüzyıllar halk hikâye ve destanlarının en önemli örneği olan Dede Korkut hikâyelerinden bütün bir parça alınarak bu yüzyılların sade Türk dili, halk hikâye ve nesir lisanı
6. Süleyman Çelebiden,- Şeyhî'den, Necati'den, Ahmet Paşadan Örneklerle, XV. yüzyılda, edebi durum.
7. Fuzuli, Baki, Ruhi'den seçme örneklerle, XVI. Yüzyıldaki edebi gelişme,
8. Yahya, Nef'i, Nabi'den seçilecek örneklerle XVII yüzyılın klasik edebiyatı hakkında bilgiler.

9. Nedim, Ragıp Paşa, Şeyh Galipten seçilecek örneklerle XVIII. Yüzyıl edebiyatı üzerine genel bilgiler.

10. XIX. Yüzyıl başlarında Türk Edebiyatı yer almaktadır.

Yine aynı sınıfın Dilbilgisi dersinde Türkçe'mizin yapısı ve dünya dil grupları arasındaki yeri ve Türk lehçeleri yer almaktadır.

Burada milli devletin en önemli unsuru olan ortak tarih ve ortak dil kavramlarına vurgu yapılmıştır.

1952 Sosyoloji programı yeniden düzenlenmiş bir programdır. Programı oluşturan üç ana bölüm Cemiyet Olayları, Sitelere Kadar Cemiyetler ve İlerlemiş Cemiyetler başlıklarını taşımaktadır. Özellikle ilerlemiş cemiyetler konusunda konular Türk toplumu ile ilişkilendirilerek Cumhuriyetin Temel Değerlerine değinilmektedir.

Millet gerçeği ve oluşu (Türkiye'de millet anlayışının evrimi ve milliyetçilik prensibi) konusunda milli devlet, Devlet (Eski devlet ve bu günkü devlet anlayışı demokrasi kavramı, demokrasilerde kanun ve hürriyet nizamı) konusunda demokratik devlet, din hayatı konusunda laik devlet, ailenin yapısı konusunda hukuk ve sosyal devlet, ahlak ve hukuk konusunda hukuk devleti, teknik ve iktisadi etkinliklerin kazandığı önem, sosyal hayat üzerindeki etkileri konusunda sosyal ve çağdaş devlet, uygarlık ve kültür, bilim, sanat ve felsefe gelişmesinin genel çizgileri konusunda da çağdaş devlet vurgularının yapıldığını görmekteyiz.

1938 Coğrafya Müfredat Programı üçüncü sınıfta Türkiye coğrafyası konusunda iktisadi hayat, hükümet şekli ve idari taksimat konularında sosyal ve demokratik devlete vurgu yapıldığını görmekteyiz.

Bu program da 1934 ve 1938 Sosyoloji programlarına göre Atatürk ilkelerine ayrı ve özel bir yer vermeden sadece milliyetçilik, laiklik ve kadın haklarının inceleneceğinden söz edildiğini görmekteyiz.

Tarih 1. sınıfta 34 ve 38 programlarında yer alan Türk ırkı ifadesi 1952 programında kaldırılmıştır. Türklerin anayurdu ve göçleri yer almıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılap Tarihi konusunda ise birinci Cihan savaşı sonunda Osmanlı Devletinin durumu, Mustafa Kemal, kongreler ve son Osmanlı Milleti Mebusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı konuları yer almıştır.

2. Sınıfta Orta Çağ Tarihi kısmında Türkler konu başlığı altında Müslüman önce Türkler, Müslümanlıkta önce Türk Medeniyeti ve kültürü, Büyük Müslüman Türk devleti başlığı yer almaktadır.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Türkiye, Anadolu'da Türkler, Oğuz ve Selçuklu akınları Malazgirt Muharebesinin neticeleri, Anadolu'da büyük beylikler, Anadolu'da Türk medeniyeti, devlet, idare, toplumsal hayat, din hayatı, fikir hayatı, edebiyat, sanat, Mısır ve Suriye'de kurulan Türk devletleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu yer almaktadır.

1., 2. ve 3. sınıflarda Tarih müfredatı 1934 programı ile hemen hemen aynıdır. Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılap Tarihi konusunda ise 2 ve 3. sınıflarda bazı eklentiler yapılmıştır. Burada Cumhuriyet Devrinde partiler ile çağdaş ve demokratik devlet anlayışına, eğitimde inkılap konusu ile çağdaş devlet anlayışına, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım işlerinde gelişmeler konusu ile sosyal devlet anlayışına, harp sonrasında Türkiye'de demokrasinin gelişmesi, yeni partiler, seçim kanununda değişiklikler konuları ile demokratik devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

Yine bu programda da milli devletin en önemli unsuru olan genelde ortak kültür özelde ortak tarih kavramlarına vurgu yapılmıştır.

D. 1956 Programı

1956 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi konularından

1.,2. ve 3. sınıflarda Tanzimat sonrası edebiyatımız ile milli kültürümüz ve çağdaş yaklaşımların bir sentezi yapılarak milli ve çağdaş devlet anlayışı ortak bir bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Eski edebiyatımız ve 2. sınıflarda yer alan halk edebiyatı konuları ile milli devlet anlayışına, Batı edebiyatı ile çağdaş devlet anlayışı vurgulanmıştır.

1956 Tarih Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Tarih müfredatı 1952 programı ile hemen hemen aynıdır.

1956 Coğrafya Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Coğrafya müfredatı 1934 programı ile hemen hemen aynıdır.

1956 Sosyoloji Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Sosyoloji müfredatı 1952 programı ile hemen hemen aynıdır.

1954 müfredatı 1952 müfredatı ile hemen hemen aynıdır. Ancak Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde milli devlet anlayışının önem kazandığı söylenebilir.

E. 1960 Programı

1960 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi müfredatında programın hazırlanması kısmında 2. maddede “*Öğretimi, bilhassa, milletimizin zevkini ve dehasını tarih boyunca temsil eden üstün*

eseler üzerinden yürütmek.” denilmektedir. Bu ifadeden hareketle milli devlet anlayışının 1960 programında da etkili olduğunu söyleyebiliriz.

4. maddede ise

“Öğrencinin, çağdaş ve çağımıza yakın sanat eserleriyle temasını geniş aralıklarla kesmeksizin her sınıfta, edebiyatımızın şekil ve muhteva bakımından seviyeye uygun örnekleriyle karşılaşmasını sağlamak” denilmektedir. Yine *“Öğrenciyi Batı şaheserleriyle ilk sınıftan itibaren ilgilendirmek.”* denilmektedir.

Edebiyat tarihi dersinin amaçlarında II. ve III. Sınıflarda,

“Batı edebiyatından alınacak örneklerle kendi edebiyatımızın örnekleri arasında da Türk ve Batı edebiyatlarının hususiyetlerini, Tanzimat’tan sonraki edebiyatımızın Batı anlayışına adım adım nasıl yaklaştığını göstermek için, faydalı karşılaştırmalar yapılmalıdır.”

denilmektedir. Bu ifadelerden hareketle çağdaş devlet anlayışına çağdaş insan ile ulaşmayı gaye edinen bir programla karşılaştığımız söylenebilir. Özellikle 1956 programındaki milli kültür anlayışının baskınlığının yerini, 1960 Türk Dili ve Edebiyatı dersinde çağdaş anlayışa bıraktığını söyleyebiliriz.

1960 Türk Dili ve Edebiyatı programında konu içeriklerinde küçük değişiklikler dışında 1960 programı ile farklılık oluşturmamıştır. Milli devlet anlayışını pekiştirmek için II. Sınıflarda Türk Dili Tarih dersinde Türklerin kullandığı alfabeler, III. Sınıflarda ise dilimizdeki kelime gruplarının türlü devirlerdeki şekilleri arasındaki farklar konuları eklenmiştir.

1960 Tarih Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Tarih müfredatı 1952 programı ile hemen hemen aynıdır.

1960 Coğrafya Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Coğrafya müfredatı 1934 programı ile hemen hemen aynıdır.

1960 Sosyoloji Dersi konuları

1., 2. ve 3. sınıflarda Sosyoloji müfredatı 1952 programı ile hemen hemen aynıdır.

F. 1970 Programı

1970 programında fen kolu ve edebiyat koluna göre konular paylaşılmış, ama konu içerikleri aynı kalmıştır.

G. 1987 Programı

1987 programında Türk Milli Eğitiminin genel amacı olarak “Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı yurttaşlar” yetiştirmek olarak belirlemiştir. Bu nedenden dolayı 1987 programı cumhuriyetin temel değerleri ve değerlerine geniş bir yer ayırmıştır. Araştırma bulgularında özellikle Atatürkçülük konularına ağırlık önem verilmiştir.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

1987 Türk Dili ve Edebiyatı Programı

1987 Türk Dili ve Edebiyatı Programına Atatürkçülük konuları eklenmiştir.

Lise 1. Sınıf

8. Çağdaşlaşma ve uygarlık konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

9. Milli tarih, milli kültür.. konu başlığında milli devlet anlayışına

Atatürk ilkeleri

2. Cumhuriyetçilik

a. Atatürkçü düşünce sisteminde Cumhuriyetçilik kavramı konusunda demokratik devlet anlayışına

3. İnkılapçılık konusunda çağdaş devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

Lise 2. Sınıf

8. Çağdaşlaşma ve uygarlık konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

9. Milli tarih, milli kültür.. konu başlığında milli devlet anlayışına

11. Türk Dili ve Edebiyatı

a) Türkçe'nin yaşayan, canlı, tabii ve özgün olma özelliği konu başlığında milli devlet anlayışına

Atatürk ilkeleri

2. Cumhuriyetçilik

b. Atatürkçü düşünce sisteminde Cumhuriyetçilik kavramı konusunda demokratik devlet anlayışına

6. İnkılapçılık

f. Türk inkılabı ve sonuçları

g. İnkılabın dinamik etkinliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için Türk toplumuna düşen görevler

1. İnkılabın Türk toplumuna sağladığı faydalar konusunda çağdaş devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

7. Laiklik

i. Laikliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar

j. Atatürkçü düşünce sisteminde laikliğe yönelik iç ve dış tehdit konusunda laik devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

Lise 3. Sınıf

8. Çağdaşlaşma ve uygarlık konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

9. Milli tarih, milli kültür.. konu başlığında milli devlet anlayışına

k. Eğitimde laiklik ilkesi konu başlığında laik devlet anlayışına

11. Türk Dili ve Edebiyatı

a) Türkçe'nin yaşayan, canlı, tabii ve özgün olma özelliği konu başlığında milli devlet anlayışına

Atatürk ilkeleri

d. Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar

1. Milli tarih bilinci konu başlığında milli devlet anlayışına

2. Vatan ve millet sevgisi konu başlığında milli devlet anlayışına

3. Milli dil konu başlığında milli devlet anlayışına

4. Bağımsızlık ve özgürlük konu başlığında demokratik devlet anlayışına

5. Egemenliğin millete ait olması konu başlığında demokratik devlet anlayışına

6. Milli kültürün geliştirilmesi esası konu başlığında milli devlet anlayışına

7. Çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarılması konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

8. Türk milliyetçiliğine inanmak konu başlığında demokratik devlet anlayışına

9. Milli birlik ve beraberlik

2. Cumhuriyetçilik

b. Atatürkçü düşünce sisteminde cumhuriyetçilik kavramı konu başlığında demokratik devlet anlayışına

c. Türkiye Cumhuriyeti'nin genel yapısı konu başlığında demokratik devlet anlayışına

d. Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri ile tüm değerlere

g. Cumhuriyetçiliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında demokratik devlet anlayışına

3. Milliyetçilik

c. Milli birlik ve beraberliğin anlamı ve önemi

1. Sosyal gücün gelişmesine katkısı konu başlığında sosyal devlet anlayışına

2. Siyasi gücün gelişmesine katkısı konu başlığında demokratik devlet anlayışına

4. Kültürel gücün gelişmesine katkısı konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

5. Ekonomik ve teknolojik gücün gelişmesine katkısı konu başlığında çağdaş devlet anlayışına

d. Atatürk milliyetçiliğinde milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar

1. Milli eğitim konu başlığında milli devlet anlayışına

2. Milli kültür konu başlığında milli devlet anlayışına

3. Dil, tarih, kültür ve gaye birliği konu başlığında milli devlet anlayışına

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

4. Misak-ı Milli konu başlığında milli devlet anlayışına
5. Türklük şuuru konu başlığında milli devlet anlayışına
6. Manevi değerler konu başlığında milli devlet anlayışına
7. İnkılapçılık konu başlığında çağdaş devlet anlayışına
8. Laiklik

i. Laikliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında laik devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

1987 Sosyoloji programı

1987 Sosyoloji programının 5. genel amacında “*Türk milletinin sosyal ve kültürel mirasını kavramalarında imkan ve zemin hazırlamak*” konu başlığında milli devlet anlayışına vurgu yapılmıştır. Sosyoloji programının ikinci kısmı sosyal yapı konu başlığında

Millet

1. Milleti meydana getiren unsurlar
2. Milletin tanımı
5. Milliyetçilik .

1987 Coğrafya Programı

1987 Coğrafya dersinin açıklamalar kısmında;

12. Türkiye Coğrafyası başlığı altında

b. Karadeniz Bölgesi konusunda Kastamonu’dan bahsederken şapka ve kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir amacında çağdaş devlet anlayışına

g. Türkiye’de nüfus ve yapısı konusunda, Atatürk’ün eğitim ve öğretime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma seferberliği üzerinde durulmalıdır amacında çağdaş devlet ve sosyal devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

1987 Coğrafya Programı

Coğrafya Programı dersinin açıklamalar kısmında yer alan Atatürk ilke ve inkılaplarıyla kısımlar şöyledir:

Türkiye Coğrafyası bölümünde

b. Karadeniz Bölgesi konusunda Kastamonu’dan bahsederken şapka ve kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir bu amaçta çağdaş devlet anlayışı,

g. Türkiye’de nüfus ve yapısı konusunda, Atatürk’ün eğitim ve öğretime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma seferberliği üzerinde durulmalıdır bu amaçta çağdaş devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

1987 Tarih Programı

Tarih programı oldukça geniş bir şekilde ele alınmıştır. Genel amaçlardan 1., 2., 3., 5. ve 9. maddelerde milli devlet anlayışı, 8. maddede ise hukuk devleti anlayışı ele alınmıştır. Açıklamalar kısmında ise en çok vurgulanan maddeler aşağıdaki gibidir:

1. Tarih öğretiminin Türk milli eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmedeki yeri ve önemi, gerçek anlamda kavratılacak amacında milli devlet anlayışı,
2. Tarih kültürünün fen ve toplum bilimleri ile uğraşanlara da ışık tutarak onların düşünce ufuklarını genişleteceği amaçlanacak, bu amaçta çağdaş devlet anlayışı,
3. Medeniyetin, insanlığın ortak malı olduğu açıklanacak, çağdaş dünyamıza yaptığı etkiler vurgulanacak bu amaçta çağdaş devlet anlayışı,
4. ...teferruatlı bir siyasi tarih anlayışı yerine daha çok kültür ve medeniyet tarihimiz üzerinde durulacak. bu amaçta milli devlet anlayışı vurgulanmıştır. Görüldüğü gibi 1987 tarih programında milli devlet ve çağdaş devlet vurguları ön plana çıkmaktadır.

Bu dersin açıklamalar kısmında yer alan Atatürk ilke ve inkılâplarının öğretimi ile ilgili hususlar da şu şekilde belirtilmiştir:

9. Temel ilkeler yanında, onları tamamlayan bütünleyici ilkelerin kavratılmasına da önem verilecek ve bu ilkelerin tanıtılmasında, Atatürk’ün veciz sözlerinden yararlanılacak; Atatürk ilkeleri ve Türk inkılabının millet hayatı için vazgeçilmez bir sistem olduğu vurgulanacaktır, bu amaçta çağdaş devlet anlayışı

10. Atatürkçülüğün dayandığı temel ilkelerin kendi aralarında bağlantılı olup birbirinden ayıramayacağı ve dünyadaki başka inkılabların getirdiği sistemlere göre değişik biçimlerde yorumlanacağı, taklit edilmiş modeller olamayacağı, karşılaştırmalar yapılmak suretiyle örneklerle açıklanacaktır, bu amaçta çağdaş devlet anlayışı

13. Laiklik ilkesinde, bu kavramın dinsizlik olmadığı belirtilerek Atatürk’ün İslam dinine olan saygısı kendi sözleriyle açıklanacak; O’nun esas itibariyle tutuculuk ve gericilik, yobazlık ve hurafelerde safsatılara ve din istismarcılığına karşı olduğu üzerinde durulacaktır, bu amaçta laik devlet anlayışı

14. Devletçilik ilkesinde bu ilkenin, sosyalist ve komünist ülkelerin uyguladığı ekonomik sistemlerden farklılığı ve Türkiye’nin şartlarına göre düşünülmüş çağdaş bir özellik taşıdığı

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

belirtilerek uygulamada alınan başarılı sonuçlara yer verilecektir bu amaçta sosyal devlet anlayışı vurgulanmıştır.

3. Sınıf Cumhuriyet ünitesinde Türk İnkılabının Dayandığı İlkeler ve Türk İnkılabının Nitelikleri bölümünde Temel İlkeler kısmında Cumhuriyetimizin temel değerleri ile aşağıdaki konu başlıkları yer almıştır.

1. Cumhuriyetçilik
2. Milliyetçilik
3. Halkçılık
4. Laiklik
5. Devletçilik
6. İnkılapçılık

1. Cumhuriyetçilik

b. Atatürkçü düşünce sisteminde cumhuriyetçilik kavramı konu başlığında demokratik devlet anlayışına,

c. Türkiye Cumhuriyeti'nin genel yapısı konu başlığında demokratik devlet anlayışına,

d. Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri konu başlığında demokratik devlet anlayışına,

g. Cumhuriyetin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında demokratik devlet anlayışına,

2. Milliyetçilik

a. Atatürkçü düşünce sisteminde milliyetçilik kavramı konu başlığında milli devlet anlayışına,

b. Atatürk milliyetçiliğinin tanımı ve nitelikleri konu başlığında milli devlet anlayışına,

c. Milli birlik ve beraberliğin anlamı ve önemi konu başlığında milli devlet anlayışına,

d. Atatürk milliyetçiliğinde milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar konu başlığında milli devlet anlayışına,

e. Milliyetçiliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında milli devlet anlayışına,

3. Halkçılık

a. Atatürkçü düşünce sisteminde halkçılık kavramı konu başlığında sosyal devlet anlayışına,

b. Halkçılığı esas alan diğer sistemler ile farkı konu başlığında sosyal ve hukuk devlet anlayışına,

e. Halkçılık ilkesinin gerektirdiği ekonomik vazifeler konu başlığında sosyal devlet anlayışına,

f. Halkçılığın Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında sosyal devlet anlayışına,

4. Devletçilik

e. Atatürkçü düşünce sisteminde devlet ve fert ilişkileri konu başlığında sosyal devlet anlayışına,

f. Atatürkçü düşünce sisteminde devletin başlıca vazifesi. konu başlığında sosyal ve hukuk devlet anlayışına,

g. Devletçiliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında sosyal ve hukuk devlet anlayışına,

5. İnkılapçılık

b. Atatürk'ün inkılap anlayışı konu başlığında çağdaş devlet anlayışına,

f. Türk inkılabı ve sonuçları konu başlığında çağdaş devlet anlayışına,

g. İnkılabın dinamik etkinliğinin sağlanması için Türk toplumuna düşen görevler konu başlığında çağdaş devlet anlayışına,

h. İnkılabın Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında çağdaş devlet anlayışına,

i. Atatürkçü düşünce sisteminde inkılapçılığa yönelik iç ve dış tehdit konu başlığında çağdaş devlet anlayışına,

6. Laiklik

a. Din nedir ve diğer müesseseler ile ilişkileri konu başlığında laik devlet anlayışına,

b. Laikliğin genel esasları ve temel amaçları konu başlığında laik devlet anlayışına,

c. Atatürkçü düşüncede laiklik kavramı konu başlığında laik devlet anlayışına,

d. Dini istismar ve taassup konularında Atatürk'ün düşüncesi konu başlığında laik devlet anlayışına,

g. Cumhuriyet öncesi ve sonrası din ve devlet işleri konu başlığında laik devlet anlayışına,

h. Laikliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığında laik devlet anlayışına,

H. 1992 Programı

1992 Edebiyat Programı

10. sınıfta Edebiyat-1 Cedide bölümünde Laiklik ilkesi, Dini istismar ve taassup konularında Atatürk'ün düşünceleri konusuna geniş bir yer ayırıp laik devlet vurgusu yapılmıştır. Türk dilinin tarihi ve etkisi konusunda da milli devlet vurgusu yapılmıştır.

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

1992 Coğrafya Dersi, 9. Sınıf programında Karadeniz Bölgesi konusunda Kastamonu'dan bahsederken şapka ve kılık kıyafet değişikliklerinden bu amaçta çağdaş devlet anlayışı vurgusu yapılmıştır.

1992 Sosyoloji programının amaçları arasında yer alan, toplumu geçmişiyle ilişki içinde tanıyabilme, içinde yaşanılan durumu bilinçli bir şekilde yorumlayabilme, Türk toplum yapısını tanıyabilme, bugünü daha bilinçli bir şekilde yorumlayabilme, Cumhuriyet'i diğer yönetim biçimlerinden ayıran üç temel ilkenin (çağdaşlık, laiklik, millilik) önemini kavrayabilme, milletler ailesi içinde Türk toplumunun saygın ve onurlu bir yeri olduğu bilincini güçlendirmeyi amaçlamıştır.

1992 İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük

27.04.1998 tarih ve 64 Sayılı Kurul Kararında "T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersinin konuları içinde Atatürk ilkeleri kısmında "Cumhuriyetçilik ilkesi" başlığıyla Türkiye Cumhuriyetinin değerleri şöyle belirtilmektedir:

Türkiye Cumhuriyetinin değerleri:

- Gücünü millettten alması
- İnsan haklarına saygılı olması
- Atatürk milliyetçiliğine bağlı olması
- Demokratik olması
- Laik olması
- Sosyal bir hukuk devleti olması
- Milli ve üniter bir devlet olması

1992 İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük

11. Sınıf programının amaçlarında:

1. Türk inkılabının tarihi anlamını ve önemini kavratmak amacıyla çağdaş devlet anlayışına,
2. Atatürk'ün milliyetçilik ve medeniyetçilik anlayışını belirtmek amacıyla milli devlet anlayışına,
3. Atatürk'ün dahi asker, büyük devlet adamı ve inkılapçı kişiliği ile eşsiz önderliğini tanımak amacıyla çağdaş devlet anlayışına,
4. Atatürkçülüğü benimseterek, Atatürk'ün Dünya görüşünü ve düşüncelerini kavratmak amacıyla çağdaş devlet anlayışına,

5. Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyetinin dinamik temelini “Atatürk İlkeleri”nin oluşturduğu bilincini kazandırmak amacıyla üniter ve çağdaş devlet anlayışına vurgu yapılmıştır.

I. 2005 Programı

2005 Lise Dil ve Anlatım Dersi

9. Sınıf Dillerin Sınıflandırılması Ünitesinde

- Milliyetçilik ilkesi konu başlığı altında milli devlet anlayışı,
- Milli birlik ve beraberliğin güçlenmesinde dilin işlevi konu başlığı altında milli devlet anlayışı,
- Millî birlik ve beraberlik yönünden dayanışmanın önemi konu başlığı altında milli devlet anlayışı,
- Türk kadınının toplumdaki yeri ve kadın hakları konu başlığı altında hukuk devleti anlayışı vurgulanmıştır.

11. Sınıf Milli Edebiyat Dönemi Türk Edebiyatı Ünitesinde

- Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri (Gücünü milletten alması, egemenliğin millete ait olması, insan haklarına saygılı olması, Atatürk milliyetçiliğine bağlı olması, demokratik olması, laik olması, sosyal ve hukuk devleti olması, millî ve üniter devlet olması.
- Milliyetçilik ilkesi konu başlığı altında milli devlet anlayışı,
- Milli birlik ve beraberliğin anlam ve önemi konu başlığı altında milli devleti anlayışı vurgulanmıştır.

12. Sınıf Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Oluşumu Ünitesi

- Cumhuriyetçilik ilkesi konu başlığı altında demokratik devlet anlayışı,
- Cumhuriyetçiliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığı altında demokratik devlet anlayışı,
- Laiklik ilkesi konu başlığı altında laik devlet anlayışı,
- Dini istismar ve taassup konularında Atatürk’ün düşünceleri konu başlığı altında laik devlet anlayışı vurgulanmıştır.

12. Sınıf Cumhuriyet Dönemi Öğretici Metinler Ünitesi

- Laiklik ilkesi konu başlığı altında laik devlet anlayışı,
- Laikliğin Türk toplumuna sağladığı faydalar konu başlığı altında laik devlet anlayışı,
- Din ve vicdan hürriyeti konu başlığı altında laik devlet anlayışı,
- Kanun önünde eşitlik konu başlığı altında hukuk devleti anlayışı,

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

- Çağdaşlaşma konu başlığı altında çağdaş devlet anlayışı,
- Millî birlik ve beraberliği güçlendirme konu başlığı altında millî devlet anlayışı

vurgulanmıştır.

2007 Tarih Programı

Genel amaçlarda,

1. Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak amacıyla laik, çağdaş ve millî devlet anlayışı vurgulanmaktadır.

9. Sınıfta İlk Türk Devletleri konusunda Türk adının anlamını ve kökenini kavrar, Türk ve İslam bilginlerinin bilim dünyasına katkılarını değerlendirir, kazanımlarıyla millî devlet anlayışı vurgulanmaktadır.

2007 Coğrafya Programı

Coğrafya programının amaçlarında “Atatürk ilkeleri ve cumhuriyetin kazanımlarını özümsemek” amacı mevcuttur.

Sonuç

Edebiyat

1987 programına kadar olan programlarda özellikle milliyetçilik ve çağdaşlık vurgularının yapıldığını görmekteyiz. 1987 ve sonrası programlarda Tanzimat öncesi, Tanzimat sonrası ve Batı edebiyatı olarak üç bölüme ayrılan edebiyat dersinde Tanzimat öncesi konular çıkarılmış, Tanzimat sonrası edebiyat çok az yer almış, çağdaş eserler ve batı eserlerine geniş yer verilmiştir. Çağdaşlık vurgusu devam ederken milliyetçiliğin en önemli öğelerinden Türk dili ise Türk dili Dersinin amaçlarına bırakılmıştır. Ancak millî tarih ve millî kültür kavramları daha az vurgulanmıştır.

Sosyoloji

1935 ve 1942 programları inkılâpları teker teker sayarak bunların açıklanmasını istedikleri halde 1987 programı Atatürkçü düşüncenin özelliklerini saptayarak bunları ders konuları haline getirmiştir. Bunlar sosyal yapı bölümünde Atatürkçü düşüncede millet anlayışı, Atatürkçü düşüncede millet ve yurt sevgisi, Atatürkçü düşünce sisteminde milliyetçilik,

Atatürkçü düşüncede sosyal ve kültürel milli güç, Atatürkçü düşüncede kadının Türk toplumundaki yeri ve hakları, Atatürkçü düşüncede laiklik kavramı, Türkiye’de ekonomik düzen ve Atatürk’ün görüşleri, Atatürkçü düşüncede insanın yeri, Atatürkçü düşünce sisteminin diğer düşünce sistemleriyle karşılaştırılması şeklinde ele alınmıştır. Yine ilk kez bu programda Türk kültürünün genel niteliklerinin tanıtıldığı bir bölüme yer verilmiştir.

Coğrafya

1987’e kadar devletin yönetim şekli ile Cumhuriyetimizin temel değerlerinin aktarılmasına katkıda bulunan bu ders 1987 ve 1992 programında anlamsız bir şekilde şapka kanunu, Atatürk’ün Samsun’a çıkışı gibi konulara da değinmiştir. Cumhuriyetimizin temel değerlerinin aktarılmasında disiplinler arası bir yaklaşım uygulanmış ancak başarılı olunamamıştır. Halbuki coğrafya dersinde üniter, sosyal ve demokratik vurgular daha kolaylıkla yapılabilir, dersin anlam bütünlüğü sağlanabilirdi. 2007 programında ise Cumhuriyetimizin temel değerlerine sadece amaçlar hususunda değinilmiş bu amacın nasıl gerçekleştirilebileceği yer almamıştır.

Tarih

Tarih programlarının genelinde milli devletin en önemli unsuru olan genelde ortak kültür özelde ortak tarih kavramlarına vurgu yapılmıştır. 1934 ve 1938 programlarında yer alan Türk ırkı herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermemek amacıyla kaldırılmıştır. 1938 Tarih programında, 1934 Tarih programına ek olarak 1. ve 2. sınıfta *Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi* konuları yer almıştır. 1987 programında hemen hemen tüm derslere Atatürkçülük konuları eklenmiştir. Bu durum fazlasıyla konu tekrarına sebep olmuştur. Bu durum 1992 programında değiştirilmiştir.

27.04.1998 tarih ve 64 Sayılı Kurul Kararında “T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” dersinin konuları içinde Atatürk ilkeleri kısmında “Cumhuriyetçilik ilkesi” başlığıyla Türkiye Cumhuriyetinin değerleri belirtilmiştir.

Kaynaklar

Aktan, C. C. (2003). *Değişim Çağında Devlet*, Konya: Çizgi Kitabevi

Aktürk, Ahmet (2002). *Türkiye’de Hukuk Devleti Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yök Tez Merkezi

Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Aktarılmasında Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Edebiyat Programlarının Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Aldıkaçtı, Orhan (1982). Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961Anayasası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt I, s.317, T.İ.T.E.Yay.1945

Arsal, S. M. (1940). Teokratik Devlet ve Laik Devlet. İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları

Banarlı, Nihad Sâmî (1985). Devlet ve Devlet Terbiyesi Kubbealtı Yayınları. İstanbul.

Bozyılmaz, B. (2005). 4. ve 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Fen okur-Yazarlığı Açısından Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, M. *Anayasal Demokrasi*, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2001.

Erözden, Ozan. (1997). Ulus Devlet, Ankara: Dost Kitabevi,

Hafızoğulları, Zeki (2001). Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Fikri Temelleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Gökalp, Ziya (1996). Türkçülüğün Esasları. (Sadeleştiren: Cengiz Han). İstanbul: Kamer Yayınları.

Gözler, Kemal (2003). Anayasa Hukukuna Giriş, Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Güldiken Nevzat (2006). Ulus, Ulus-Devlet Ve Uluslaşma Kavramlarına İlişkin Tartışmalar ve Türkiye. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2.

İnalçık, H..(2005). Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi. Atatürk ve Çağdaşlaşma. (Hazırlayanlar:Mehmet SARAY ve Hüseyin TOSUN). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

İnan, A. (1959). Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Ankara :Türkiye İş Bankası Yayını.

İzgi , Ö. ve Gören, Z. (2002). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu. Ankara: TBMM Basımevi.

Kafesoğlu, İ. (1970). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*. MEB. 1000 Temel Eser, No: 22. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Kafesoğlu, İ. ve Saray, M. (1998). *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Kılıçbay, M.A. (1996), *Uyruktan Vatandaşa Geçimden İktisada*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kışlalı, A. T. (1994). *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Kocatürk, U. (, 2005). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.

Nalbant, A. (1996). *Üniter Devlet, Bölge ve Bölgesel Devlet*, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Özbudun, E. (1989). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Basımevi İkinci Baskı.

Özgen, B. (1997). *Atatürkçü Düşünce ve Atatürkçülük*, İzmir: Özgen Yayınları

Soysal, M. (1987). *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, B. VII, Ankara: Ocak Yayınları

<http://www.tbmm.gov.tr/Anayasa.htm> Erişim Tarihi: 04.04.2009